



Presidentin armahdusoikeus

Nelly Liukkonen

2022 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

Presidentin armahdusoikeus

Nelly Liukkonen
Liiketalous
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2022

Nelly Liukkonen

Presidentin armahdusoikeus

Vuosi

2022

Sivumäärä

30

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella tasavallan presidentin armahdusoikeutta. Työn tavoitteena oli tutkia, miten armahdusoikeus ja -käytäntö on muuttunut ja pohtia mitä syitä muutoksille voisi olla. Tavoitteena oli myös pohtia, onko presidentin armahdusoikeus enää tarpeellinen.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytetään lainopillista tutkimusta ja lisäksi oikeusvertailua. Lähteinä käytetään lainsäädäntöä, niin ajantasaista kuin aikanaan voimassa olleita lakeja, sekä muiden tarkasteltavien valtioiden lakeja. Tämän lisäksi opinnäytetyössä käytetään lakien esitöitä, kuten hallituksen esityksiä ja perustuslakivaliokunnan mietintöä. Lisäksi opinnäytetyössä käytetään oikeuskirjallisuutta ja esimerkiksi Oikeusministeriöstä saatuja tilastotietoja. Keskeinen lähde on Suomen perustuslaki (731/1999) ja sen lainvalmisteluasiakirjat.

Opinnäytetyössä tarkastellaan aluksi presidentin armahdusoikeutta yleisesti ja paneudutaan hieman sen historiaan sekä itse armahdusprosessiin. Tämän jälkeen tutkitaan armahduskäytäntöä Suomessa tilastotietojen valossa. Lopuksi opinnäytetyössä tarkastellaan armahdusoikeutta lyhyesti muutaman muun valtion osalta.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että armahduskäytäntö on muuttunut. Sekä saapuneet armahdushakemukset että myönteiset armahduspäätökset ovat vähentyneet. Tämä johtuu esimerkiksi vuoden 2006 lopulla tulleesta elinkautisvankien vapautumista koskevasta lakimuutoksesta ja rikoslainsäädännön kehittymisestä. Lisäksi johtopäätöksenä voidaan todeta, että armahdusoikeutta voidaan pitää edelleen tarpeellisena. On tärkeää, että tuomittulla on mahdollisuus tiettyjen seikkojen vuoksi saada armahdus. Suomessa on toiminut nykyinen käytäntö hyvin, ja pakottavaa tarvetta muutoksille ei ainakaan nykytilanteessa ole.

Asiasanat: armahdus, armahdusoikeus, elinkautinen vankeus

Nelly Liukkonen

The pardon power of the President

Year 2022

Pages

30

The thesis aimed to examine the pardon power of the President of the Republic. Moreover, the objective of the thesis was to examine how the pardon power and pardon policy have changed and to consider the reasons for the changes. Finally, the goal of the thesis was also to discuss if the pardon power of the President is any longer necessary.

The research methods used in the thesis were legal research and comparative law. The sources used in this thesis were the legislation, both current and no longer valid acts, as well as the laws of the other countries examined in the thesis. In addition, the sources used were preliminary works on the law, such as government proposals and a statement of the Constitutional Law Committee. Furthermore, legal literature and, for example, statistical data obtained from the Ministry of Justice are used in this thesis. The main sources were The Constitution of Finland (731/1999) and its preliminary work.

Firstly, the thesis examines the President's pardon power in general and focuses briefly on its history and the pardon process itself. After this, the pardon policy in Finland is examined in the light of statistical data. Finally, the thesis briefly introduces the pardon power in a few other states.

In conclusion, it can be stated that the pardon policy has changed. Both the number of pardon applications received and the number of favorable pardon decisions have decreased. This is due, for example, to the amendment of the release of prisoners for life at the end of 2006 and the development of the criminal legislation. Moreover, it can be stated that the pardon power is necessary. It is important that the convicted person has the opportunity to be pardoned for certain reasons. The current practice has worked well in Finland, and there is no compelling need for change, at least in the current situation.

Keywords: pardon, the pardon power, life imprisonment

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet ja metodi.....	8
3	Presidentin armahdusoikeus	9
3.1	Historiasta.....	11
3.2	Armahdusprosessi	12
4	Armahduskäytäntö Suomessa	15
5	Elinkautisvankien armahtaminen.....	19
6	Armahdus muissa maissa	22
6.1	Ruotsi	22
6.2	Norja	23
6.3	Saksa	24
6.4	Yhdysvallat.....	24
7	Pohdintaa ja johtopäätökset	25
	Lähteet.....	28
	Kuviot	30
	Taulukot	30

Lakiluettelo

Laki elinkautisvankien vapauttamismenettelystä (781/2005)

Laki valtakunnanoikeudesta (273/1922)

Rikoslaki (39/1889)

Suomen hallitusmuoto (94/1919)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Anordnung des Bundespräsidenten über die Ausübung des Begnadigungsrechts des Bundes
(5.10.1965)

Danmarks Riges Grundlov (nr. 169 af 5. juni 1953.)

Kongeriket Noregs grunnlov (1814)

Lag om handläggningen av nådeärenden (1974:579)

Regeringsformen (1974:152)

Strafprozeßordnung

1 Johdanto

Presidentin armahdusoikeus on yksi presidentin oikeuksista, joka on kirjattu Suomen perustuslakiin (731/1999). Tämä tarkoittaa sitä, että presidentti voi armahtaa tuomitun tuomioistuinten määräämästä rikosoikeudellisesta seuraamuksesta. Armahdusoikeudella on pitkät juuret jo antiikin ajoilta lähtien. Suomeen se on kulkeutunut Ruotsista, jossa se on ollut kuninkaan oikeus¹. Vuonna 1919 säädetyllä Suomen hallitusmuodolla armahdusoikeus siirtyi kokonaan presidentille².

Armahdusjärjestelmän on katsottu olevan tarpeellinen lainsäädännön sekä rangaistusasteikkojen kankeuden vuoksi. Armahdusjärjestelmä tuo ikään kuin joustoa oikeusjärjestelmäämme. Armahdus voi tulla käytettäväksi tilanteessa, jossa tuomitsemisessa tai täytäntöönpanossa tapahtuu virhe, johon ei esimerkiksi ole mahdollista hakea muutosta. Rangaistuksen täytäntöönpanon jatkaminen voi tietyin syin, kuten rikosentekijän olosuhteiden muuttuessa, johtaa kohtuuttomaan tai tarpeettomaan lopputulokseen. Armahdusjärjestelmän tarpeellisuutta on myös perusteltu yhteiskuntapoliittisilla syillä.³

Presidentin armahdusoikeutta voidaan pitää ajankohtaisena aiheena, sillä vuosittain saapuu edelleen kymmeniä armahdusanomuksia, joita presidentti ratkaisee. Keskustelua käydään jatkuvasti muun muassa juuri armahdusoikeuden tarpeellisuudesta. Esimerkiksi rikoslainsäädäntö on kehittynyt, joten voidaan pohtia, onko armahdusoikeuttakin tarpeellista kehittää.

Aluksi opinnäytetyössä käydään läpi opinnäytetyön tavoitteet sekä siinä käytetty metodi. Seuraavaksi tarkastellaan armahdusoikeutta yleisesti ja tutkitaan hieman sen historiaa sekä sitä, mitä itse armahdusprosessiin kuuluu. Tämän jälkeen tutkitaan armahduskäytäntöä Suomessa; opinnäytetyöhön on koottu oikeusministeriöstä saatua tilastotietoa armahduskäytännöstä Suomessa 1950-luvulta lähtien. Lisäksi käydään läpi tarkemmin elinkautisvankien armahtamista. Tämän jälkeen tarkastellaan vielä armahdusoikeutta muutamassa erikseen valitussa maassa. Lopussa on kirjoittajan pohdintaa armahduskäytännön muuttumisesta ja armahdusoikeuden tarpeellisuudesta.

¹ Koskeniemi 2021, 921.

² HE 1/1998 vp, 161.

³ Lappi-Seppälä 2000, 507.

2 Opinnäytetyön tavoitteet ja metodi

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan presidentin armahdusoikeutta. Opinnäytetyössä tarkastellaan sitä, miten armahdusoikeus ja -käytäntö on muuttunut ja pohditaan syitä näille muutoksille. Tavoitteena on myös pohtia, onko presidentin armahdusoikeus enää tarpeellinen.

Tutkimusmenetelmänä eli metodina tässä opinnäytetyössä käytetään lainopillista tutkimusta. Lainoppi eli oikeusdogmatiikka tunnetaan vanhimpana sekä merkittävimpänä tutkimusmenetelmänä. Sen juurien voidaan katsoa syntyneen jo Antiikin Rooman aikaan.⁴

Lainoppi tutkii voimassaolevaa oikeutta. Sen tutkimuskohteena on normien maailma, ja se pyrkii selvittämään näiden voimassaolevien oikeusnormien sisältöä.⁵ Tämä tehdään tulkitsemalla näitä voimassaolevia oikeusnormeja sekä systematisoimalla niitä.⁶ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että normit järjestetään systemaattiseksi kokonaisuudeksi niin, että niiden merkityssisällön selvittäminen eli tulkitseminen on mahdollista⁷.

Lainoppi tutkii, mikä merkitys laista ja muista oikeuslähteistä, kuten lainvalmisteluasiakirjoista tai Euroopan Unionin tuomioistuimen päätösteksteistä, löytyvällä materiaalilla on.⁸ Lainoppi pyrkii ikään kuin löytämään vastauksen siihen, miten asioiden pitäisi oikeusjärjestyksen mukaan olla⁹. Lainopin metodeille olennaisia ovat tulkinta-, punninta-, ratkaisu- ja oikeuslähenormit¹⁰.

Lisäksi opinnäytetyössä on vahva oikeusvertailun näkökulma. Oikeusvertailevan tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella eri valtioiden eroja tai yhtäläisyyksiä. Erojen ja yhtäläisyyksien syinä on erilaisia tekijöitä, kuten historia tai jotkin yhteiskunnalliset tekijät. Oikeusvertailevassa tutkimuksessa pyritään myös selvittämään ja selittämään nämä tekijät.¹¹

Opinnäytetyössä on käytetty lähteenä lainsäädäntöä, niin ajantasaista kuin aikanaan voimassa olleita lakeja, sekä myös muiden maiden lakeja. Tämän lisäksi opinnäytetyössä on käytetty lakien esitöitä, kuten hallituksen esityksiä ja perustuslakivaliokunnan mietintöä. Lisäksi opinnäytetyössä on käytetty oikeuskirjallisuutta ja esimerkiksi Oikeusministeriöstä saatuja tilastotietoja.

⁴ Aarnio 2011, 1.

⁵ Hirvonen 2011, 21-22.

⁶ Aarnio 2011, 1.

⁷ Husa & Pohjolainen 2014, 37.

⁸ Hirvonen 2011, 23.

⁹ Jyränki & Husa 2012, 73.

¹⁰ Hirvonen 2011, 36.

¹¹ Husa & Pohjolainen 2014, 37.

3 Presidentin armahdusoikeus

Suomen perustuslain (731/1999) 105 §:n mukaan tasavallan presidentillä on oikeus yksittäisissä tapauksissa, saatuaan lausunnon korkeimmalta oikeudelta, armahtaa tuomioistuimen määräämästä rangaistuksesta tai muusta rikosoikeudellisesta seuraamuksesta kokonaan tai osittain.

Perustuslain 105 §:n mukaan yleisestä armahduksesta on säädettävä lailla. Tasavallan presidentin armahdusvalta rajoittuu siis vain yksittäisiin armahduspäätöksiin. Yleinen armahdus tarkoittaa sitä, että armahduspäätöksellä vahvistetaan sellaiset oikeussäännöt ja yleiset oikeudelliset tunnusmerkit, joiden mukaisia tapauksia armahdus koskee. Yleinen armahdus ei välttämättä kuitenkaan ole sidonnainen armahdettavien lukumäärään. Myös yksittäisen armahduksen kohteena voi olla useampi kuin yksi henkilö. Tällöin tosin edellytyksenä on, että henkilöt ovat armahdushetkellä nimeltä yksilöitävissä. Yleinen armahdus voi koskea vain ennalta tunnistettavia henkilöitä. Tällöin edellytetään, että laissa määritellään niiden rikosten tunnusmerkit, joista tuomituista rangaistuksista luovutaan.¹²

Hallituksen esityksessä (HE 17/1918 vp) esitettiin myös, että presidentillä olisi oikeus määrätä siitä, että syytetty ei ole ajettava¹³. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan katsonut suotavaksi, että presidentillä olisi tällainen oikeus estää tai keskeyttää syytteen ajaminen. Perustuslakivaliokunta ehdotti tämän säännöksen poistamista kokonaan.¹⁴ Tästä niin kutsutusta abolitio-oikeudesta siis luovuttiin perustuslakivaliokunnan mietinnön johdosta.

Perustuslain 58 §:ssä säädetään lisäksi, että presidentti päättää armahduksesta ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Presidentti tekee näin ollen päätöksensä oikeusministerin esittelystä ilman valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyä¹⁵. Tämä johtuu siitä, että armahduspäätöksentekoon ei liity merkittäviä yhteiskunta- tai talouspoliittisia näkökohtia, eli niitä ei ole tarpeellista valmistella yleisistunnossa eikä näin ollen myöskään tarvita sen ratkaisuehdotusta.¹⁶

Presidentin armahtaessa elinkautisesta, voidaan menetellä eri tavoilla. Esimerkiksi elinkautisen vankeusrangaistus voidaan muuttaa määräaikaiseksi vankeusrangaistukseksi, josta rikoksentekijä vapautetaan heti, suoritettuaan jo kaksi kolmasosaa rangaistuksestaan armahdushetkellä. Vanki voidaan päästää myös suoraan ehdonalaiseen vapauteen.¹⁷

¹² HE 1/1998 vp, 162.

¹³ HE 17/1918 vp, 8.

¹⁴ PeVM 2/1919 vp, 5.

¹⁵ HE 1/1998 vp, 161.

¹⁶ HE 1/1998 vp, 108.

¹⁷ Lappi-Seppälä 2000, 137.

Presidentin armahdusvallassa yhdistyvät rikosoikeus, oikeushistoria, oikeusteoria ja valtiösääntöoikeus. Se on hyvä esimerkki oikeuden kerrostuneesta luonteesta.¹⁸ Armahduksessa ei kuitenkaan ole kysymys lainkäytöstä. Armahduksessa presidentti jälkikäteisesti vapauttaa rangaistuksen suorittamisesta tai lieventää sitä. On hyvä huomata, että tämä tehdään muilla kuin oikeudellisilla perusteilla. Armahdusvallalla on silti läheinen yhteys lainkäyttöön. Tällä on perusteltu sitä koskevan pykälän ottamista lainsäädäntöön.¹⁹

Armahduksen tulee kohdistua rikoksen johdosta tuomittuun seuraamukseen eli rangaistukseen tai muuhun rikosoikeudelliseen seuraamukseen, kuten menettämisseuraamukseen. Suomessa presidentti on armahtanut esimerkiksi myös pakkolaitosseuraamuksesta, tuomioistuimen määräämästä ajokiellosta, käytösrikkomuksen vuoksi määrätystä ehdonalaisen vapauden menettamisestä sekä veronkorotuksista ja elinkeino-oikeuden ja eläkkeen menetyksistä, kun tällainen seuraamus on ollut tuomioistuimen määräämä. Presidentti voi armahtaa seuraamuksesta joko kokonaan tai osittain eli hän voi vapauttaa kokonaan rangaistuksesta tai lieventää sitä, kuten määrätä vankeusrangaistukseen tuomitun päästettäväksi ehdonlaiseen vapauteen.²⁰

Armahduksen edellytyksenä on kuitenkin se, että seuraamus, josta armahdetaan, on lainvoimainen.²¹ Tämä perustuu siihen, että armahduksen tulee olla viimeinen keino, kun kaikki muut keinot on jo käytetty. Lainvoimaiseen tuomioon ei ole käytettävissä enää mitään varsinaisia muutoksenhakekeinoja. Lisäksi edellytyksenä on, että asiassa ei ole myöskään käytössä mitään ylimääräisiä muutoksenhakekeinoja.²²

Presidentti ei voi armahtaa ketään julkis- ja yksityisoikeudellisista velvoitteistaan; esimerkiksi vahingonkorvausvelvollisuudesta, todistelukustannuksista, vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon lykkäämisestä, merkinnän tekemisestä rikosrekisteriin, konkurssiin asettamisesta, ehdonalaisesti vapautetun valvonnasta, maasta karkottamisesta, ylikuormamaksusta tai poliisiviranomaisen toimittamasta ajokortin peruuttamisesta²³.

Armahduksella voidaan vaikuttaa ainoastaan tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanoon, eli se ei poista rikoksen syyksi lukemista, muuta aikaisempaa tuomiota tai muutoinkaan puutu oikeuden antamaan päätökseen. Rikoksella tai rangaistuksella voi siis edelleen olla merkitystä esimerkiksi pakkolaitokseen määräämisen osalta.²⁴

¹⁸ Koskeniemi 2021, 920.

¹⁹ HE 1/1998 vp, 161.

²⁰ HE 1/1998 vp, 161–162.

²¹ HE 1/1998 vp, 161–162.

²² Lappi-Seppälä 2000, 509.

²³ HE 1/1998 vp, 161–162.

²⁴ Lappi-Seppälä 2000, 508.

3.1 Historiasta

Armahdusinstituution juuret löytyvät eurooppalaisesta perinteestä. Oikeus armahtaa on vanhastaan ollut suvereenin vallankäyttäjän valtaoikeus.²⁵ Jo Antiikin aikana Kreikassa ja Roomassa oli viitteitä armahduksista. Kreikassa armahtaminen tunnettiin paremmin. Esimerkiksi Ateenassa kansankokous sääti yleistä armahdusta koskevia lakeja, joista tunnetuin on vuoden 481/480 eaa. aikoihin säädetty armahduslaki, mikä salli maanpaossa olleiden karkotettujen henkilöiden palata takaisin. Myös Roomassa tasavallan aikana voidaan nähdä olleen käsitteitä, jotka viittasivat armahdukseen. Roomassa armahtaminen yleistyi kuitenkin vasta, kun siirryttiin keisariajalle.²⁶

Suomeen presidentin armahdusoikeus on tullut ruotsalaisesta oikeudesta, jossa se oli kuninkaan oikeus²⁷. Jo 1200- ja 1300-luvuilla Ruotsi-Suomessa oli maakunta- ja maanlaeissa armahdusoikeuteen viittaavia säännöksiä. Tällöin kuninkaan oikeuksiin kuului niin kutsuttujen suojelukirjeiden ja rauhankirjeiden myöntäminen sekä esimerkiksi liian ankarien tuomioiden purkaminen.²⁸

Ennen Ruotsin vuoden 1772 hallitusmuotoa kuningas teki armahduspäätökset neuvostonsa myötävaikutuksella. Kuitenkin, vuoden 1772 hallitusmuodosta lähtien kuninkaalla oli ehdoton valta myöntää armahduksia. Tämän lisäksi korkein oikeus perustettiin vuonna 1789. Näiden seurauksena armahdusvalta erkaantui ylimmästä tuomiovallasta. Korkeimman oikeuden tehtävänä oli esitellä kuninkaalle armahdusasiat, mutta lopullisen ratkaisun teki yksin kuningas.²⁹

1800-luvulla elettiin Suomen autonomian aikaa. Vuoden 1809 elokuussa Aleksanteri I antoi niin kutsutun armollisen ohjesäännön. Tällöin vahvistettiin keisarin yksinomainen armahdusoikeus. Armonanomukset tuli toimittaa senaatin oikeusosastolle 15 päivän sisällä tuomion tiedoksisaannista. Oikeusosasto suoritti tutkimuksen, antoi lausuntonsa ja lähetti ne edelleen keisarille.³⁰

Autonomian aikana annettiin myös muutamia tärkeitä armahdusoikeuteen liittyviä säädöksiä. Vuonna 1826 säädettiin asetus kuolemaantuomittujen armahtamisesta ja karkottamisesta Siperiaan³¹. Lisäksi hieman tämän jälkeen muutettiin anomusasioiden toimivaltasäännöksiä;

²⁵ Koskeniemi 2021, 921.

²⁶ Kotkas 2003, 47-50.

²⁷ Koskeniemi 2021, 921.

²⁸ Kotkas 2003, 126.

²⁹ Kotkas 2003, 121.

³⁰ Kotkas 2003, 138.

³¹ Säädos oli nimeltään ”Keisarillisen Majestätin Armollinen Julistus, Kuolemaan Tuomittuina, waan Suosiosta ja Armosta hengen rangaistuksesta pelastettuina pahantekijäin lähettämisestä yhteiseen työhön Siperian kaukembana olewaisiin Gouvernementeihin (21.4.1826)”

senaatin oikeusosasto sai valtuuden hylätä armahdusanomuksia ilman keisaria³². Tämä ei kuitenkaan koskenut kuolemaantuomittujen tai kunnianmenetykseen tuomittujen anomuksia.³³

Presidentin armahdusoikeus sisältyi myös perustuslakia edeltävään Suomen vuoden 1919 hallitusmuotoon (94/1919), jolla armahdusoikeus siirrettiin kokonaan tasavallan presidentille. Hallitusmuodon 29 §:n mukaan presidentillä oli yksityisissä tapauksissa, saatuaan korkeimman oikeuden lausunnon, oikeus kumota rangaistus tai lieventää sitä. Nykyiseen perustuslakiin on siis lisätty rangaistuksen lisäksi mahdollisuus armahtaa myös muusta rikosoikeudellisesta seuraamuksesta. Kuitenkin rangaistuksen käsitettä tulkittiin väljästi ja armahduksia myönnettiin myös esimerkiksi menettämisseuraamuksista tai ajokielloista.³⁴

Vuonna 1999 voimaan tullut Suomen perustuslaki muutti presidentin armahdusoikeutta hie-
man, edellä mainitun muutoksen lisäksi. Korkeimman oikeuden lausunto oli ennen kaikissa tilanteissa edellytys armahduspäätökselle. Nykyään korkeimman oikeuden lausunto on vain myönteisen armahduspäätöksen edellytys, eli sitä ei ole syytä hankkia, jos katsotaan, ettei anomuksella ole mahdollisuutta tulla hyväksytyksi.³⁵

Valtakunnanoikeudesta annetun lain (273/1922), jonka tämän hetkinen perustuslaki kumosi, 2 §:n mukaan valtakunnanoikeuden antamasta tuomiosta ei voinut myöntää armahdusta ilman valtakunnanoikeuden itsensä esitystä. Tätä pykälää ei ole nykyisessä perustuslaissa. Nykyään valtakunnanoikeuden tuomiosta voidaan siis armahtaa kuten muistakin tuomioista.³⁶ Tätä on perusteltu sillä, ettei poikkeukselle ole riittäviä perusteita, ja lisäksi prosessi valtakunnanoikeuden kokoamisesta olisi menettelynä raskas.³⁷

3.2 Armahdusprosessi

Alla olevassa kuviossa on kuvattu armahdusprosessia pääpiirteittäin. Kuten voidaan huomata, prosessi on aika yksinkertainen.

³² Säädos oli nimeltään ”Keisarillisen Majestaatin Armollinen Asetus ja Julistus Siitä, mitä niiden Hänen Keisarillisen Majestaatin eteen alaimaisuudessa tygö-lähetettäwiin anomuxiin suhteen, niinkuin myös rangaistuxiin ja edeswastauxiin huojennuxeen, [Leuteraatio] ja moniaissa asioissa wapauttamiseen [Dispence] suhteen, tästälähin tulee waarinotettawaxi (2.6.1826)”

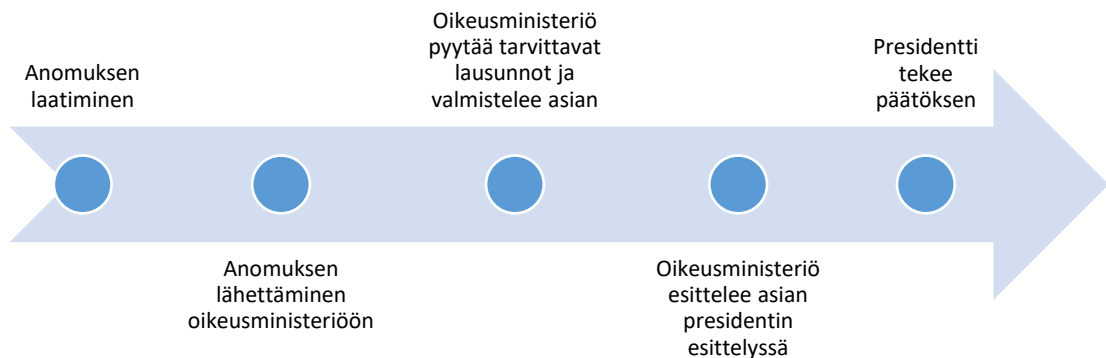
³³ Kotkas 2003, 154-155.

³⁴ HE 1/1998 vp, 161.

³⁵ HE 1/1998 vp, 161.

³⁶ HE 1/1998 vp, 158.

³⁷ HE 1/1998 vp, 162.



Kuvio 1: Armahdusprosessi

Laissa ei ole määritelty sitä, kuka voi olla hakijana armahdusasiassa. Armoa voi siis anoa tuomittu itse, yksityinen henkilö tai yhteisö, viranomainen tai joku muu. Armahtaminen ei myöskään edellytä armahdettavalta minkäänlaista suostumusta³⁸.

Laissa tai lain esitöissä ei ole myöskään määritelty muotovaatimuksia anomukselle. Siitä tulisi kuitenkin näkyä sellaiset perustiedot, mitä tarvitaan asian käsittelemiseksi. Tällaisia ovat henkilön nimi ja henkilötunnus, jolle armahdusta anotaan, se seuraamus, josta armahdusta anotaan sekä näiden lisäksi jonkinlaiset perustelut anomukselle.³⁹ Pääsääntönä on myös se, että armoa anovan tulee itse toimittaa kaikki tarvittavat aineistot ja selvitykset, joita tarvitaan päätöksenteossa. Joskus myös oikeusministeriö on saattanut viran puolesta pyytää lisäselvitystä, jos on katsonut sen tarpeelliseksi esittelyn tekemistä varten.⁴⁰

Anomukset toimitetaan oikeusministeriöön. Tasavallan presidentin kanslia ei siis käsittele niitä, kuten voisi luulla. Oikeusministeriön tehtävänä on valmistella armahdusasiat ja pyytää niistä kaikki tarvittavat lausunnot, kuten korkeimman oikeuden lausunto, jonka jälkeen esitellä ne presidentille. Presidentti tekee siis päätöksen oikeusministeriön esittelyn perusteella. Päätös toimitetaan tiedoksi anojalle sekä muille asianomaisille tai viranomaisille.⁴¹

Edellä mainittu korkeimman oikeuden ratkaisu ei sido presidenttiä. Presidentti voi ottaa korkeimman oikeuden lausuntoa vastustavan kannan eli hän voi armahtaa henkilön, vaikka

³⁸ Presidentti 2021.

³⁹ Oikeusministeriö 2021.

⁴⁰ Lappi-Seppälä 2000, 508.

⁴¹ Presidentti 2021.

korkein oikeus ei tätä puoltaisi, tai jättää henkilön armahtamatta, vaikka korkein oikeus olisi sen kannalla. Kuitenkin, kuten aikaisemmin on mainittu, tietyssä tilanteessa korkeimman oikeuden lausunto voidaan jättää pyytämättä.⁴² Korkeimman oikeuden lausunnon pyytäminen on suomalaisen armahdusjärjestelmän erikoisuus⁴³.

Presidentti ei koskaan perustele armahduspäätöksiään, olivat ne sitten kielteisiä tai myönteisiä. Myöskään korkein oikeus ei perustele lausuntojaan, paitsi jos se esittää, että anomus jätetään ottamatta varteen. Tapana ei ole myöskään ollut, että päätöksiä avattaisiin julkisuudessa sen enempää.⁴⁴

Perustelujen tarpeellisuudesta, eli siitä tulisiko armahduspäätökset perustella vai ei, on käyty keskustelua⁴⁵. Perustelujen puolesta puhujat ovat selittäneet kantaansa sillä, että myös tuomioistuinratkaisut perustellaan. He ovat vedonneet myös demokratiaan kuuluvaan niin sanottuun kansalaiskontrollin mahdollisuuteen. Perustellut päätökset kasvattaisivat vallankäytön valvontamahdollisuutta.⁴⁶

Perustelemattomuutta voidaan taas perustella sillä, että monesti armahduspäätösten taustalla on lasten tai muun perheen kärsimykset, elämäntilanteen muuttuminen, sairaudet tai muut vastaavat seikat, joiden julkisuuteen tuominen olisi kohtuutonta. Lisäksi jos päätökset perustellaan, niihin kiinnitetään enemmän oikeusturvaodotuksia. Hakemuksissa viitattaisiin samoin perusteisiin, millä jokin toinen päätös on perusteltu. Näin ollen armahdusjärjestelmästä tulisi osa yleistä oikeusturvakoneistoa, mikä ei välttämättä ole sen tarkoitus.⁴⁷

Armahduspäätösten perustelemattomuuden vuoksi presidenttien armahdukset ovat useimmiten tulkinnanvaraisia⁴⁸. Jos halutaan pohtia ratkaisuun vaikuttaneita perusteita, voidaan katsoa mihin seikkoihin itse armahdusanomuksessa on vedottu ja millä anomusta on perusteltu. Perusteluissa saattaa olla useitakin eri seikkoja. Tyypillisesti tällaisia ovat esimerkiksi elämäntilanteen muuttuminen, henkilön ikä ja sairaus sekä perhe ja lapset.⁴⁹

⁴² HE 1/1998 vp, 161.

⁴³ Koskeniemi 2021, 919.

⁴⁴ Koskeniemi 2021, 921.

⁴⁵ Koskeniemi 2021, 919.

⁴⁶ Lappi-Seppälä 2000, 516.

⁴⁷ Lappi-Seppälä 2000, 517.

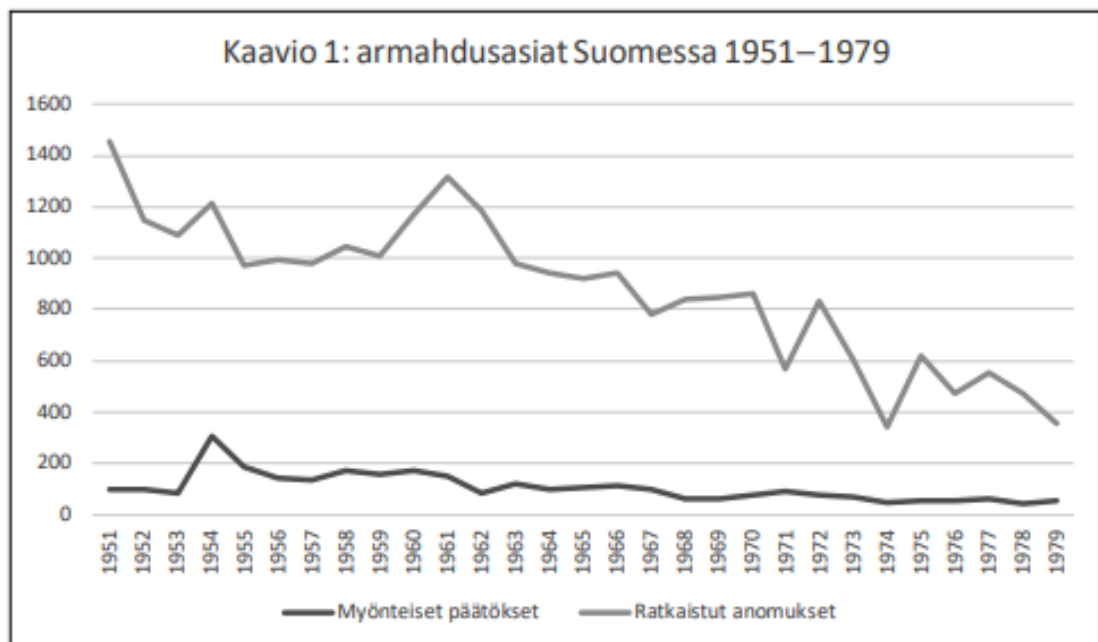
⁴⁸ Koskeniemi 2021, 922.

⁴⁹ Lappi-Seppälä 2000, 515.

4 Armahduskäytäntö Suomessa

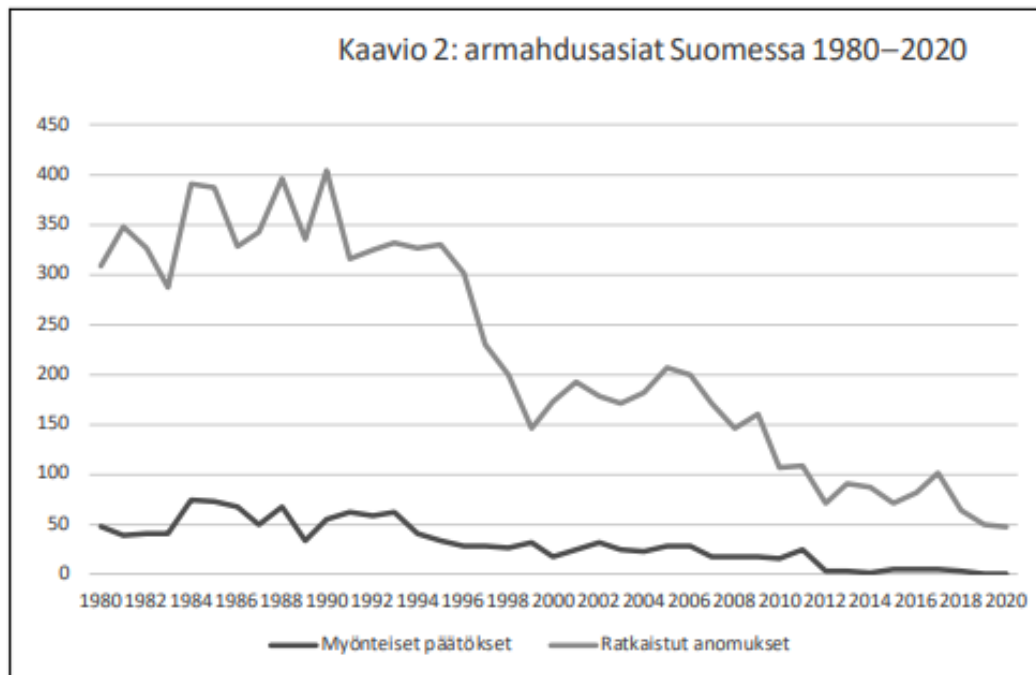
Eri presidentit ovat armahtaneet eri tavalla omilla presidentinkausillaan. Tässä kappaleessa muun muassa tarkastellaan tarkemmin tasavallan presidentti Sauli Niinistön sekä hänen kahden edeltäjänsä presidentti Tarja Halosen ja presidentti Martti Ahtisaaren aikana saapuneita ja heidän tekemiään armahduspäätöksiä. Lisäksi vilkaistaan armahdusanomusten ja myönteisten päätösten kehitystä hieman pidemmällä aikavälillä, vuosina 1951–2020. Kappaleessa tutustutaan myös tarkemmin elinkautisvankien armahtamiseen.

Kahdessa alla olevassa kuviossa on kuvattu ratkaistujen anomusten sekä myönteisten armahduspäätösten kehitystä alkaen vuodesta 1951 ja päättyen vuoteen 2020:



Kuvio 2: Armahdusasiat Suomessa 1951–1979⁵⁰

⁵⁰ Koskeniemi 2021, 923. Tiedot saatu Oikeusministeriöstä.



Kuvio 3: Armahdusasiat Suomessa 1980-2020⁵¹

Näistä tilastoista voidaan huomata, miten merkittävästi anomusten määrä on laskenut vuodesta 1951. Vuonna 1951 armahdusanomuksia ratkaistiin yli 1400 kappaletta. Vuonna 2020 ratkaistuja asioita oli enää vain noin 50 kappaletta.

Myös myönteisten päätösten määrässä on nähtävissä huomattavaa laskua. Vuonna 1951 niitä on ollut noin 100 kappaletta, jonka jälkeen määrä on myös hieman noussut. Esimerkiksi vuonna 1954 myönteisiä päätöksiä on tehty noin 300. Sen jälkeen myönteisten päätösten määrä on hiljalleen vähentynyt.

⁵¹ Koskeniemi 2021, 924. Tiedot saatu Oikeusministeriöstä.

vuosi	saapuneet armahdusanomukset
2021	47
2020	50
2019	37
2018	68
2017	97
2016	84
2015	74
2014	87
2013	93
2012	90
2011	99
2010	100
2009	131
2008	151
2007	151
2006	190
2005	231
2004	209
2003	175
2002	197
2001	180
2000	205

Taulukko 1: Saapuneet anomukset 2000-2021⁵²

Yllä olevassa taulukossa on esitetty tarkat lukumäärät saapuneista armahdusanomuksista vuodesta 2000 vuoteen 2021. Taulukon mukaan vuonna 2000 armahdusanomuksia saapui 205 kappaletta ja vuonna 2021 vain 47 kappaletta eli hieman alle yksi neljäsosa tästä. Kuten voidaan huomata, anomusten määrä on siis pienentynyt vuosien saatossa reippaasti, vaikka välillä edelliseen vuoteen verrattuna niiden määrä onkin kasvanut. Valmista tilastotietoa oikeusministeriöllä ei ole ollut siitä, millainen rangaistus on ollut anomuksen kohteena tai mistä teoista rangaistus on tuomittu.

⁵² Nyberg 2022.

vuosi	armahdettu	hylätty tai jätetty varteen ottamatta	TP esittelyissä ratkaistu yhteensä
Martti Ahtisaari			
1.3.–31.12.1994	36	250	286
1995	34	296	330
1996	28	274	302
1997	28	202	230
1998	26	174	200
1999	31	114	145
1.1.–28.2.2000	-	14	14
Tarja Halonen			
1.3.–31.12.2000	17	142	159
2001	24	169	193
2002	31	147	178
2003	25	146	171
2004	23	159	182
2005	28	179	207
2006	28	171	199
2007	17	154	171
2008	17	128	145
2009	17	143	160
2010	16	90	106
2011	24	84	108
1.1.–28.2.2012	1	16	17
Sauli Niinistö			
1.3.–31.12.2012	1	52	53
2013	3	88	91
2014	1	85	86
2015	4	66	70
2016	5	77	82
2017	4	97	101
2018	2	62	64
2019	-	50	50
2020	-	47	47
2021	1	48	49

Taulukko 2: Ratkaistut anomukset⁵³

Yllä olevassa taulukossa on kuvattu kaikki ratkaistut anomukset Martti Ahtisaaren, Tarja Halosen ja Sauli Niinistön presidentin kausilta vuoteen 2021 asti. Taulukossa on eriteltynä kokonaismäärän lisäksi armahdetut ja hylätyt tai sellaiset anomukset, jotka on jätetty varteen ottamatta. Termi ”jätetty varteen ottamatta” koskee niitä anomuksia, jotka eivät kuulu

⁵³ Nyberg 2022.

perustuslain 105 §:n piiriin eli joissa armahdus ei ole mahdollinen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi oikeudenkäyntikulut, vahingonkorvausvelvollisuus tai yksityisoikeudellinen velkavastuu.⁵⁴

Presidentinkausillaan Ahtisaari teki 183 myönteistä armahdusanomusta, Halonen 268 ja Niinistö vuoden 2021 loppuun mennessä 21. Näitä ei kuitenkaan voi täysin verrata, sillä kaikilla on eri määrä vuosia, esimerkiksi Halosella on huomattavasti enemmän kuin Ahtisaarella.

Taulukkoa tarkastellessa voidaan kuitenkin huomata, että Niinistö on armahtanut edeltäjiään huomattavasti vähemmän. Vaikka anomuksia on tullut myös vähemmän, on selvää, että Niinistö on armahtanut vähiten myös hakemusten määrään suhteutettuna. Hän ei ole esimerkiksi vuosina 2019 ja 2020 armahtanut ketään ja vuonna 2021 vain yhden. Ahtisaaren ja Halosen välillä ei ole havaittavissa suurta eroa.

Presidentti Ahtisaaren aikana vuonna 1995 hakemuksia ratkaistiin yhteensä 330 ja niistä hyväksyttiin 34 kappaletta. Hyväksyttyjä anomuksia oli siis 10,3 prosenttia. Vuonna 1999 hyväksyttyjä anomuksia oli 21,38 prosenttia. Presidentti Halosen vuoden 2001 armahduspäätöksistä 12,44 prosenttia oli myönteisiä. Vuonna 2006 hyväksyttyjen anomusten määrä oli 14,07 prosenttia ja vuonna 2011 22,22 prosenttia.

Vuonna 2013 Niinistön armahduspäätöksistä 3,30 prosenttia oli myönteisiä. Vuonna 2017 luku oli 3,96 prosenttia ja 2021 2,13 prosenttia. Voidaan siis huomata, että Niinistö on armahtanut huomattavasti edeltäjiään vähemmän.

Niinistö on siis tunnettu harvoista myönteisistä armahduspäätöksistä. Niitä on ollut yhteensä 21 ja muutaman viime vuoden aikana vain yksi. Vuonna 2021, uutisten otsikoihinkin nousi tämä yksi Niinistön myönteinen armahduspäätös. Tasavallan presidentin esittelyssä 12.2.2021 Niinistö armahti naisen, joka oli vuonna 2020 Korkeimman oikeuden tuomiolla tuomittu hätävarjeluun liioitteluna tehdystä tapon yrityksestä 2 vuoden ja 3 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Päätöksessään Niinistö määräsi naiselle tuomitun rangaistuksen ehdolliseksi 28.2.2023 päättyvällä koeajalla.⁵⁵

5 Elinkautisvankien armahtaminen

Rikoslain (39/1889) 2 c luvun 2:n mukaan vankeusrangaistus voidaan tuomita määräajaksi tai elinkaudeksi. Elinkautisella vankeudella on ennen tarkoitettu pääsääntöisesti koko loppuelämän kestävä vankeutta. Nykyään se on enemmänkin pisin mahdollinen vankeusrangaistus.

⁵⁴ Nyberg 2022.

⁵⁵ Tasavallan presidentin päätös 12.2.2021; Nyberg 2022.

Kuolemanrangaistuksen kumoamisen jälkeen elinkautinen vankeusrangaistus on katsottu ankarammaksi lain tuntemaksi rangaistukseksi.⁵⁶

Rikoslain 2 c luvun 4 §:n mukaan elinkautiseen vankeusrangaistukseen sisältyvät kaikki ne vankeusrangaistukset, yhdistelmärankaistukset, sakon muuntorangaistukset tai arestirangaistukset, jotka pannaan täytäntöön elinkautisen vankeusrangaistuksen kanssa samalla kertaa. Saman lain 10 a §:n mukaan vankilassaoloajaksi katsotaan sekä itse rangaistusaika, että aika, jonka vanki on ollut pidätettynä, vangittuna taikka muutoin vapautensa menettäneenä elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen vuoksi, ennen rangaistuksen suorittamisen aloittamista. Vapaudenmenetyksia luetaan vankilassaoloajaksi myös silloin, kun vanki on samalla suorittanut määräaikaista vankeusrangaistusta, sakon muuntorangaistusta tai -arestirangaistusta. Tapauksissa, joissa elinkautinen vankeusrangaistus käsittää myös muita vankeusrangaistuksia, vankilassaoloaikaan ei kuitenkaan lueta näistä rangaistuksista rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaisesti tehtyjä vähennyksiä, jotka kohdistuvat aikaan ennen vapaudenmenetyksen alkua.

Rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä säädetään ehdonalaiseen vapauttamisesta. Elinkautista vankeutta suorittava voi päästä ehdonalaiseen vapauteen 12 vuoden vankilassaoloajan jälkeen, tai jos rikos on tehty alle 21-vuotiaana, elinkautiseen vankeuteen tuomittu voi päästä ehdonalaiseen vapauteen 10 vuoden vankilassaoloajan jälkeen. Rikoslain alkuperäisten säännösten mukaan elinkautisesta ehdonalaiseen vapauteen päästetty oli koeajalla koko loppu elämänsä.

Rikoslain 2 c luvun 10 §:n mukaan, kun harkitaan tuomitun vapauttamista ehdonalaiseen, on kiinnitettävä huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu edellä mainitussa 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä tiettyihin rikoslain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin; muun muassa vangin omaan käyttäytymiseen.

Lisäksi rikoslain 2 c luvun 10 §:n mukaan vapauttamisharkinnassa otetaan huomioon vankeuslaissa säädetty rangaistusajan suunnitelman toteutuminen sekä vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin. Harkinnassa voidaan huomioda myös vangin sitoutuminen noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetussa laissa tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja. Edelleen rikoslain 2 c luvun 10 §:n mukaan ennen ehdonalaiseen vapauttamista elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen.

⁵⁶ Lappi-Seppälä 2000, 137.

Elinkautiseen vankeuteen tuomitulla on presidentin armahduspäätöksen lisäksi mahdollisuus vapautua ehdonalaiseen Helsingin hovioikeuden päätöksellä. Elinkautisvankien vapauttamisesta annetun lain (781/2005) 1 §:ssä säädetään, että ehdonalaista vapauttamista koskeva asia käsitellään Helsingin hovioikeudessa. Asia tulee vireille joko vangin omalla hakemuksella, tai tietyissä tilanteissa myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön hakemuksella. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaa myös lausuntonsa hovioikeudelle aina hakemusten johdosta, josta selviää, puoltaako vai vastustaako se vapauttamista ja tuleeko vanki määrätä valvottuun koevapauteen. Lausunnossa arvioidaan myös vapauttamisen edellytyksiä ja vangin riskiä syyllistyä väkivaltarikokseen.

Vuoteen 1931 elinkautisesta oli saattanut vapautua määräajan kuluttua, mutta mahdollisuus poistettiin⁵⁷ ja vuoteen 2006 asti elinkautisvangin vapauttamisesta päätti vain tasavallan presidentti. Ongelmana kuitenkin oli se, että elinkautisvankien armahtamisesta oli tullut säännöllinen rangaistuslaitoksesta vapauttamisen muoto, mikä ei käynyt yhteen armahdussäännöksen tarkoituksen kanssa. Lisäksi elinkautisen yhtenä ongelmana pidettiin sen pituuden epävarmuutta; tuomion päättymisajankohdan puuttuessa vangin tulevaisuutta vapautumisen jälkeen oli hankala suunnitella. Tämän takia katsottiin, että armahdus olisi hyvä yksittäistapauksissa, mutta yleisesti elinkautisvankien vapauttamisesta tulisi säännellä erikseen.⁵⁸

Alla olevassa taulukossa on kuvattuna Niinistön aikana ratkaistut elinkautisvankien armahdusanomukset vuosilta 2013-2021.

vuosi	TP esittelyissä hylätty elinkautinen vankeus	TP esittelyissä myönnetty elinkautinen vankeus	kaikki TP esittelyissä ratkaistut anomukset yhteensä
2013	7	-	91
2014	1	-	86
2015	2	-	70
2016	3	-	82
2017	10	-	101
2018	14	-	64
2019	4	-	50
2020	3	-	47
2021	3	-	48

Taulukko 3: Elinkautisvankien armahtaminen⁵⁹

⁵⁷ Lappi-Seppälä 2000, 137.

⁵⁸ HE 262/2004 vp, 31.

⁵⁹ Nyberg 2022. Taulukon tiedot on kerätty presidentin esittelyn esityslistoista.

Taulukossa on eritelty hyväksytyt ja hylätyt anomukset. Kuten voidaan huomata, Niinistö ei ole kertaakaan armahtanut elinkautisvankia. Hylättyjä anomuksia koskien elinkautista on yhteensä 47 kappaletta. On hyvä huomata, että luvut ovat ratkaistuja anomuksia ja yhtä henkilöä koskien mukana voi olla useita anomuksia, sillä anomuksen voi tehdä myös uudestaan.⁶⁰

Oikeusministeriöllä ei ole samanlaista tietoa esimerkiksi presidentti Tarja Halosen presidentinkausilta. Halosen aikana on tiedettävästi tehty 24 myönteistä armahduspäätöstä, joissa tuomiona on ollut elinkautinen. Tietoa ei kuitenkaan ole siitä, kuinka moni saapuneista anomuksista on koskenut elinkautista vankeutta tänä aikana.⁶¹ Oikeusministeriön tilastoista ei myöskään selviä, kuinka moni näistä myönteisistä armahduspäätöksistä on tehty ennen lakimuutosta, jonka jälkeen myös hovioikeus on voinut vapauttaa elinkautisvankeja.

6 Armahdus muissa maissa

Tässä luvussa tarkastellaan armahdusoikeutta muutamassa muussa maassa; Ruotsissa, Norjassa, Saksassa sekä Yhdysvalloissa.

Alkuun on hyvä mainita, että oikeusjärjestelmä on hieman erilainen Yhdysvalloissa kuin muissa tarkasteltavissa maissa. Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Saksassa on käytössä romaanis-germaaninen oikeusjärjestelmä eli niin kutsuttu civil law -järjestelmä. Tässä oikeusjärjestelmässä ensisijaisena oikeuslähteenä pidetään kirjoitettua lainsäädäntöä. Lainkäyttäjät soveltavat voimassaolevaa oikeutta, eivät itse luo sitä.⁶²

Yhdysvalloissa on käytössä niin kutsuttu case law- eli common law -järjestelmä. Tässä lainsäädäntöä enemmän painotetaan ennakkotapauksia, eli tuomioistuinten tulisi ratkaista asiat esimerkiksi korkeamman tuomioistuimen antamiin ratkaisuihin linjautuen. Tuomioistuimilla on siis vahva asema oikeusjärjestyksen ylläpitämisessä.⁶³

6.1 Ruotsi

Armahdusvalta oli ennen vuotta 1974 Ruotsin kuninkaalla, mutta 1974 hallitusmuodon tullessa voimaan valta siirtyi hallitukselle⁶⁴. Ruotsin hallitusmuodon (Regeringsformen 1974/152) 12 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan Ruotsin hallitus voi armahtaa rikosoikeudellisen seuraamuksesta kokonaan tai lieventää sitä. Myös yksilön henkilöä tai omaisuutta koskevasta,

⁶⁰ Nyberg 2022.

⁶¹ Nyberg 2022.

⁶² Husa 2013, 256-257.

⁶³ Husa 2013, 254-255.

⁶⁴ Koskeniemi 2021, 926.

viranomaisen määräämästä toimenpiteestä voidaan armahtaa. Erityisestä syystä hallituksella on myös valta päättää siitä, että rikoksen tutkinnan tai syytteen esittämisen osalta ei ryhdytä toimenpiteisiin.

Ruotsissa armahdusmenettelyistä on säädetty myös erillisellä lailla (Lag om handläggningen av nådeärenden 1974: 579), jonka 2 §:n mukaan hallituksella on mahdollisuus erityisestä syystä ennen armahdusasian ratkaisemista hankkia lausunto korkeimmalta oikeudelta.

Ruotsin armahdusjärjestelmässä on siis muutama ero verrattuna Suomeen. Ruotsissa hallituksella on valta päättää armahduksista. Lisäksi Ruotsissa voidaan armahtaa suuremmasta asiakasjoukosta kuin Suomessa. Ruotsissa hallituksella on myöskin toimivalta rajoittaa esitutkintaa tai päättää syytteen nostamatta jättämisestä.⁶⁵

Ruotsissa armonanomusten määrä on laskenut huomattavasti Suomen tapaan. 1980-luvun alkupuolella armahdusanomuksia saapui vuosittain noin 2 000 kappaletta. Näistä hyväksyttiin noin 250 kappaletta. Vastaavasti 1990-luvun alussa anomuksia saapui noin 1500 kappaletta, joista noin 150 hyväksyttiin. Kun mennään parikymmentä vuotta eteenpäin, armahdusanomuksia saapui enää noin 300-350 kappaletta vuodessa. Hyväksyttyjä anomuksia oli tässä vaiheessa enää noin kymmenen.⁶⁶

6.2 Norja

Norjan perustuslain (Kongeriket Noregs grunnlov) 20 artiklan mukaan kuninkaalla on oikeus armahtaa rikollisia tuomion antamisen jälkeen. Tuomitulla on kuitenkin itsellään oikeus valita, hyväksyykö hän kuninkaan armahduksen vai tyytyykö hän rangaistukseensa. Norjan oikeus- ja valmiusministeriöllä on valtuus hylätä armahdushakemukset⁶⁷.

Norjassa armahdusta haetaan poliisipiiriltä, jos rangaistusta ei ole vielä aloitettu. Jos tuomittu haluaa hakea armahdusta tuomionsa aikana, sitä haetaan vankeinhoitolaitokselta.⁶⁸

Norjassa armahduksen tarkoituksena on estää tuomion täytäntöönpano tilanteissa, joissa se olisi erityisen kohtuutonta lainvoimaisen tuomion jälkeen sattuneiden poikkeuksellisten tapahtumien ja olosuhteiden vuoksi tai sellaisten seikkojen vuoksi, joista tuomioistuimella ei ole ollut tietoinen. Armahduspäätöstä tehdessä ei kuitenkaan uudelleen tarkastella tuomioistuimen päätöstä. Näin ollen armahdusta ei myönnetä perusteella, että tuomittu väittää olevansa syytön, tai että rangaistus on liian ankara.⁶⁹

⁶⁵ Koskeniemi 2021, 926.

⁶⁶ Koskeniemi 2021, 926.

⁶⁷ Kriminalomsorgen 2022.

⁶⁸ Kriminalomsorgen 2022.

⁶⁹ Kriminalomsorgen 2022.

Armahduspäätöksiä edeltää konkreettinen ja harkinnanvarainen kokonaisarviointi. Myönteinen armahduspäätös voi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa tuomitulla on niin vakavia terveysongelmia, että rangaistuksen täytäntöönpano olisi kohtuutonta, tai jos tuomitun perheessä on epätavallisia, vakavia velvoitteita. Toisaalta armahduspäätöstä harkittaessa negatiivisesti vaikuttaa se, että tuomittu on saanut pitkän vankeustuomion vakavasta rikoksesta tai että hänet on toistuvasti tuomittu samanlaisesta rikoksesta. Myöskään esimerkiksi huono taloudellinen tilanne ei pääsääntöisesti ole sellainen seikka, joka oikeuttaisi sakkojen armahdukseen.⁷⁰

6.3 Saksa

Saksassa armahduksen toimivaltainen viranomainen riippuu siitä, onko kysymys liittovaltion vai osavaltion asiasta⁷¹. Saksan rikosprosessilain (Strafprozessordnung) 452 §:n mukaan liittovaltiolla on oikeus myöntää armahdus niissä asioissa, jotka kuuluvat sen tuomiovaltaan. Kaikissa muissa tapauksissa armahduksen myöntää osavaltio.

Saksan perustuslain (Anordnung des Bundespräsidenten über die Ausübung des Begnadigungsrechts des Bundes) 60 artiklassa säädetään armahdusoikeudesta. Sen mukaan liittovaltion presidentillä on yksittäistapauksissa oikeus armahtaa. Presidentti voi halutessaan siirtää armahdusoikeuden jollekin muulle toimielimelle. Esimerkiksi rikosasioissa armahdusvalta on siirretty liittovaltion oikeusministerille. Osavaltioissa armahdusvalta on pääministereillä. Hekin voivat siirtää toimivallan eteenpäin. Osavaltioilla on myös erikseen omat tarkemmat säädöksensä armahdusoikeudesta.⁷²

Tilastojen mukaan liittovaltion armahdukset ovat harvinaistuneet. Vuosina 1974-1979 liittovaltion presidentti myönsi noin 300 armahdusta. Vuosina 2012-2017 myönteisiä armahduspäätöksiä tehtiin vain 11 kappaletta. Osavaltioiden armahduksista ei ole sen tarkempia tilastoja, mutta nekin ovat harvinaistuneet ainakin kirjallisuuden mukaan.⁷³

6.4 Yhdysvallat

Yhdysvalloissa presidentin armahdusoikeudesta säädetään perustuslain 2 luvun 2 §:ssä. Presidentillä on lain mukaan oikeus myöntää lykkäyksiä ja armahduksia. Myös osavaltiotasolla toimielimillä on osavaltioiden omien säännösten nojalla oikeus armahtaa.⁷⁴

⁷⁰ Kriminalomsorgen 2022.

⁷¹ Koskeniemi 2021, 926.

⁷² Koskeniemi 2021, 927.

⁷³ Koskeniemi 2021, 928.

⁷⁴ Koskeniemi 2021, 932-933.

Yhdysvalloissa presidentin armahdusvalta pitää sisällään myös sekä amnestian että abolition. Erona Suomeen on lisäksi Norjan tavoin armahduksen kohteen mahdollisuus kieltäytyä armahduksesta; liittovaltion korkeimman oikeuden ratkaisussa *United States v. Wilson*, 26.1.1833 katsottiin, että armahdus on erikseen otettava vastaan ennen kuin se astuu voimaan. Lisäksi ratkaisussa *Burdick v. United States* 25.1.1915 korkein oikeus on katsonut, että jos armahdettu vastaanottaa armahduksen, se tarkoittaa, että hän on myöntänyt olevansa syyllinen asiassa.⁷⁵

Myös Yhdysvalloissa armahduksien lukumäärä on laskenut. 1900-luvun alussa presidentti antoi myönteisen armahduspäätöksen noin 100-200 kertaa vuodessa, mutta esimerkiksi George W. Bush myönsi 2000-luvun alussa koko kahdeksan presidentinvuotensa aikana vain noin 200 armahdusta. Myös osavaltiotasolla armahdusten lukumäärässä on nähtävissä laskua.⁷⁶

Vaikka kaikissa yllä mainituissa maissa armahdukset - sekä anomukset että päätökset - ovat vähentyneet, on Yhdysvallat ainoa maa, jossa tämän kaltaista muutosta on pidetty enemmän negatiivisena kuin positiivisena kehityksenä. Euroopassa armahdusten vähentymistä ei ole nähty ongelmana. Yhdysvalloissa käynnistyi 2010-luvulla niin kutsuttu Obaman hallinnon projekti, joka oli vastareaktio armahdusten vähenemiseen. Tällöin Yhdysvaltojen silloinen presidentti Barack Obama armahti kahden vuoden aikana yhteensä 1626 tuomittua. Tämän projektin taustalla on mahdollisesti Yhdysvaltojen lainsäädäntöprosessin poliittiset haasteet.⁷⁷

7 Pohdintaa ja johtopäätökset

Opinnäytetyössä on tarkasteltu, miten armahduskäytäntö on muuttunut vuosien saatossa. Tilastot osoittavat, että myönteisten armahduspäätösten määrä on laskenut huomattavasti. 1950-1960 lukujen vaihteessa myönteisiä armahduspäätöksiä on ollut melkein 200 vuodessa. Viime vuosina niitä on ollut vain muutamia, jos ollenkaan. Tämä nostaa esille kysymyksen siitä, onko presidentin armahdusoikeus enää tarpeellinen, jos armahdusvallan käyttäjä ei enää käytä oikeuttaan armahtaa.

Ensin voidaan pohtia syytä sille, miksi myönteisten armahduspäätösten lukumäärä on pienentynyt niin radikaalisti. Ensinnäkin tilastoista voidaan taas nähdä, että myös itse armahdusanomusten määrä on laskenut huomattavasti. Tätä voidaan varmasti pitää yhtenä suurena syynä siihen, miksi myös myönteiset päätökset ovat vähentyneet. Kun päätöksiä ylipäätään tehdään vähemmän, myös myönteisten päätösten tekeminen oletettavasti vähenee.

⁷⁵ Koskeniemi 2021, 933.

⁷⁶ Koskeniemi 2021, 933.

⁷⁷ Koskeniemi 2021, 935-936.

Armahdusanomusten määrän laskuun vaikuttaa moni eri asia. Ensinnäkin elinkautisvankien kohdalla vuoden 2006 lopulla tullut lakimuutos mahdollisti sen, että hovioikeus alkoi käsittelemään elinkautisvankien vapauttamista. Näin ollen presidentin armahtaminen ei ollut heille enää ainoa vapautumiskeino. Kun katsotaan tilastoja, Halosen aikana vuonna 2006 saapuneita hakemuksia oli 28 kappaletta ja vuonna 2007 sekä muutamina seuraavinkin vuosina vain 17 kappaletta. Tilastosta ei selviä mitä nämä hakemukset koskivat, mutta on hyvin mahdollista, että muutos on tapahtunut tämän lakimuutoksen johdosta.

Lisäksi vuosien saatossa tuomiot ovat muuttuneet kohtuullisemmiksi ja tuomioharkinta on vapautunut ja myös rikoslainsäädäntö on kehittynyt. Tuomioistuimilla ja täytäntöönpanoviranomaisilla on entistä suurempi mahdollisuus ottaa huomioon tiettyjä olosuhteita.⁷⁸ Tästä johtuen tuomitut ovat nykyään tyytyväisempiä saamiinsa tuomioihin kuin ennen. Tarve turvautua armahdukseen on vähentynyt.

Armahdusanomusten määrän lasku ei kuitenkaan ole ainoa syy myönteisten päätösten vähene miselle, sillä tilastoja tutkiessa huomataan, että saapuneiden armahdusanomusten lukumäärä ei ole laskenut täysin samassa suhteessa kuin hyväksytyjen anomusten määrä. Myönteisiin päätöksiin vaikuttaa tietenkin myös presidentin oma kanta armahdusoikeudesta. Esimerkiksi presidentti Niinistö on kommentoinut armahdusoikeutta julkisuudessa. Niinistö on esimerkiksi STT:lle vuonna 2013 sanonut, että pitää armahdusoikeutta vanhana perinteenä, josta voitaisiin luopua. Saman arvioinnin voisi hänen mielestään tehdä tuomioistuimen sisällä. Nykyäänkin korkein oikeus antaa lausunnon, jonka vuoksi hän näkee presidentin armahduksen tuplakerroksena.⁷⁹

Presidentin armahdusoikeudesta on käyty muutoinkin paljon keskustelua. Jonkinlaisen armahdusjärjestelmän olemassaolo on pääsääntöisesti katsottu tarpeelliseksi. Kritiikkiä on annettu esimerkiksi armahdusvallan jaosta. Presidentin armahdusvallan on katsottu olevan itsevaltainen jäännös ja osoitus liiallisista valtaoikeuksista. Lisäksi yhtenä kritiikin kohteena on ollut armahduspäätösten perustelemattomuus.⁸⁰

Armahdusoikeutta voidaan kuitenkin pitää edelleen tarpeellisenä. On tärkeää, että tuomitulla on mahdollisuus esimerkiksi tuomion jälkeen muuttuneiden olosuhteiden tai muiden seikkojen vuoksi saada armahdus. Edellä mainitusta lausunnostaan huolimatta presidentti Niinistökin on käyttänyt armahdusoikeuttaan ja poikennut korkeimman oikeuden lausunnoista. Vaikka myönteisiä armahduspäätöksiä ei enää tehdä kuten ennen vanhaan, on tärkeää, että tällainen

⁷⁸ Lappi-Seppälä 2000, 507.

⁷⁹ Auvinen 2022. Tasavallan presidentin kansliasta, tasavallan presidentin neuvonantajalta Päivi Pietariselta saadun tiedon mukaan presidentti ei ole antanut tästä niin sanottua virallista lausuntoa medialle kommentoinnin lisäksi.

⁸⁰ Lappi-Seppälä 2000, 516.

mahdollisuus kuitenkin on olemassa. On myös parempi, että sen tekee joku muu kuin tuomiovaltaa käyttävä taho, jotta armahdusvallan käyttö ei ole vain uusi kierros. Siitä, mikä valta presidentillä on, on kuitenkin pohdittavissa. Voisiko esimerkiksi Ruotsin tapaan hallitus ottaa päätösvalan armahdusasioissa? Suomessa on kuitenkin toiminut nykyinen käytäntö. Pakottavaa tarvetta muutoksille ei ainakaan nykytilanteessa ole.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

Aarnio, A. 2011. Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsinki: Unigrafia Oy.

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki: Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.

Husa, J. & Pohjolainen, T. 2014. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet - johdatus julkisoikeuteen. 4. Uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Husa, J. 2013. Oikeusvertailu: Teoria ja meteologia. 2013. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Jyränki, A. & Husa, J. 2012. Valtiosääntöoikeus. Helsinki: CC Lakimiesliiton kustannus.

Koskenniemi, J. 2021. Armahdus Suomessa ja muualla. Edilex Defensor Legis 2021/4 s. 919-941.

Kotkas, T. 2003. Suosiosta ja armosta: tutkimus armahdusoikeuden historiasta autonomian ajan Suomessa. Helsinki: suomalainen lakimiesyhdistys.

Lappi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Helsinki: Werner Söderström lakitieto.

Virallislähteet

Hallituksen esitys Eduskunnalle Suomen Hallitusmuodoksi (HE 17/1918 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi. (HE 1/1998 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi. (HE 262/2004 vp)

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksen johdosta, joka sisältää ehdotuksen Suomen hallitusmuodoksi. (PeVM 2/1919 vp)

Muut lähteet

Auvinen, H. 2017. Iltalehti. STT: Sauli Niinistö luopuisi presidentin armahdusoikeudesta. Viitattu 10.5.2022. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201711052200511531>

Kriminalomsorgen. 2022. Benåding. Viitattu 24.4.2022. <https://www.kriminalomsorgen.no/benaadning.535462.no.html>

Nyberg, J. 2022. Sähköposti 8.3.2022. Oikeusministeriö. Helsinki.

Oikeusministeriö. 2021. Armonanomus. Viitattu 20.2.2022. <https://oikeusministerio.fi/armahdusanomus>

Pietarinen, P. 2022. Sähköposti 13.4.2022. Tasavallan presidentin kanslia. Helsinki.

Presidentti. 2021. Tehtävät. Viitattu 20.2.2022. <https://www.presidentti.fi/presidentin-toimi/tehtavat/#Armahdus>

Oikeus- ja ratkaisukäytäntö

Tasavallan presidentin päätös 12.2.2021.

Kuviot

Kuvio 1: Armahdusprosessi	13
Kuvio 2: Armahdusasiat Suomessa 1951-1979.....	15
Kuvio 3: Armahdusasiat Suomessa 1980-2020.....	16

Taulukot

Taulukko 1: Saapuneet anomukset 2000-2021	17
Taulukko 2: Ratkaistut anomukset	18
Taulukko 3: Elinkautisvankien armahtaminen	21